

KRÓNIKA

DAVIČO — MÁSODSZOR IS NIN-DÍJAS

Aznap, amikor a jugoszláv sajtó közölte Milan Bogdanović, az ismert kritikus haláláról szóló hírt, a *Politika* közzétette a *NIN* című hetilap zsürijének döntését: a *NIN* kritikai díját Oskar Davičo kapja *Gladi* (Éhség) című regényéért, amelyet a múlt évben szerbhorvát nyelven megjelent regények között a legjobbnak találtak. A zsürinek az elhunyt Milan Bogdanović is tagja volt, s február 19-én, néhány nappal halála előtt, még aláírta a díjazásról szóló közleményt.

A *NIN* kritikai díját 1954-ben alapították azzal a céllal, hogy serkentse a jugoszláv regényírást, s az idén osztották ki kilencdeszer (1959-ben senkinek sem ítélték oda). A *NIN* díját eddig Dobrica Ćosić (kétszer), Mirko Božić, Aleksandar Vučo, Branko Ćopić, Radomir Konstantinović és Miroslav Krleža kapták. Davičo is kétszer részesült ebben az elismerésben: először 1956-ban a *Beton és jánosbogarak* című regényéért kapta.

Davičo, a mai jugoszláv irodalom kimagasló egyénisége, 1909-ben született. Első verskötete 1930-ban jelent meg (*Anatomija*). A harmincas években bebörtönözték. A fogházban regényt írt, de ez elveszett. 1938-ban szabadult, s újraírta elveszett regényét; ez a kézírata is eltűnt. 1941-től 1943-ig hadifogságban volt, majd csatlakozott a partizánokhoz. A háború után először riportjaival tűnt fel. 1949-ben látott napvilágot *Zrenjanin* című elbeszélő költeménye, majd évről évre újabb és újabb műveket jelentet meg. Verskötetei közül kiemelkednek: *Višnja za židom* (1950), *Čovekov čovek* (1953), *Tropi, Snimci* (1964). 1951-ben *Költészet és ellenállások* (Poezija i otpori) címmel nagy feltűnést keltő esszéje jelent meg. 1952-ben adták ki első regényét, *A költeményt* (Pesma), amelyet eddig öt regény követett: *Beton i svici* (magyar fordításban *Beton és jánosbogarak*), *Radni naslov beskrajja* (Belgrád városának októberi díjával jutalmazták), *Generalbas*, 1963-ban pedig *Rabság* című tetralógiájának első két kötete, a *Ćutnje* és a *Gladi*.

A díjazott író nyilatkozatot adott a *NIN*-nek. Tetralógiájának további két kötetéről a következőket mondta:

— A *Titkok* sajtó alatt van, az utolsó részt, a *Szökéseket*, még nem fejeztem be.

A NYUGTALAN SZIGET IRODALMA

Az utóbbi hónapokban Ciprus szigete a nemzetközi események középpontjában állt. A közvélemény nagyon jól ismeri a ciprusi problémát, az ottani görögök és törökök törekvéseit, a népcsoportok vezetőit, de keveset tud Ciprus kultúrájáról, irodalmáról. Miloš I. Bandić kritikus tavaly ősszel Cipruson járt, s most a *Književne novine* hasábjain cikke jelent meg a ciprusi irodalomról.

A ciprusi irodalom tulajdonképpen már 3000 éves, hisz a régi görög irodalomban az első lírai versek Ciprusról származnak. Az első írott ciprusi egyháztörténeti munka a XII. századból való. A görög nyelv ciprusi tájszólásában az első művet a múlt században Vaszilisz Mihaelidisz alkotta. Az újabb ciprusi irodalom legkiemelkedőbb alkotója Dimitriosz Libertisz költő, aki 1933-ban halt meg.

Cipruson uralkodó viszonyok sok íróat arra kényszerítettek, hogy Görögországba vagy külföldre, főleg Egyiptomba és Angliába távozzon. A szigeten maradt írók pedig Görögországban látják irodalmuk igazi forrását, támogatóját: Görögországból kerülnek át a könyvek, ott jelennek meg a ciprusi írók művei, ott szereznek hírnevet a sziget írói. Mégis mindannyian arra törekszenek, hogy megteremtsék a sajátos ciprusi szellemi éghajlatot. Cipruson még nincs kiadvállalat, hiányoznak az irodalmi élet kedvező feltételei, de — nincsenek írástudatlanok sem. Most minden erejüket arra összpontosítják, hogy pótolják az elmúlt évtizedek mulasztásait.

A mai ciprusi irodalom kettős hatás alatt áll: egyrészt az anyaország irodalma hat rá (Szeferisz, Kavafisz, Elitisz), másrészt az általános európai kultúra, főleg az angol, francia, német kultúra és irodalom érezteti hatását. Sok ciprusi értelmiségi külföldön végezte iskoláit, ezért Cipruson egészen természetes dolognak számít, hogy valaki két-három idegen nyelven olvas.

Mint mindenütt a világon, Cipruson is csoportokra oszlottak az írók: két folyóirat, a *Kipriaka hronika* és a *Pneumatiki Kiprosz* köré tömörültek. A *Kipriaka hronika* inkább a fiatalokat vonzza, azokat, akik élénken érdeklődnek a világirodalom iránt, de társadalmi és politikai akciókban is részt vesznek, harcolnak a konzervativizmus és konformizmus ellen. A másik folyóirat munkatársait már kevésbé érdekli a modern irodalom, figyelmüket főleg a klasszikus filológiának szentelik. A két folyóirat között gyakran folynak viták.

Érdekes, hogy a *Kipriaka hronika* összebevételét a nyomdaköltségek fedezésére fordítják. Szerkesztőségi helyiségük nincs, s a szerkesztőség a lap egyik munkatársának fogorvosi rendelőjében székel. A folyóirat legtöbb munkatársa költő. Legismertebbek Kosztasz Montisz, Teodoszisz Pieridesz, Andreasz Pasztelasz, Pantelisz Mihanikosz.

AZ ÍR FAUST

Az utóbbi évek legjelentősebb irodalmi sikerei közé tartozik Lawrence Durrell négykötetes *Alexandriai kvartettje*, mely az idén szerbhorvát fordításban is megjelenik. A kiadók újabb regényeket várnak Durrelltől, ő azonban — drámát ír. Mégpedig verses drámát, Faustról. A darabot első ízben a hamburgi Schauspielhaus hozza színre, ott pedig rendkívül érzékenyek mindarra, ami hasonlít Goethére. Ennek az irodalmi kihívásnak az eredményéről az *Express* többek között ezeket írja:

Durrell változtatni akart. Kétségtelenül helyesen járt el, mert meggondolatlanúság lett volna Goethével konkurrálni. Kiindulópontja is meglepő. Faustja nem kínálja fel az ördögnek a lelkét, hogy a mindentudásra szert tegyen, mert már birtokában van az összes ismereteknek. Egy nagy alkímista rábízott egy gyűrűt, amely alkímiai aranyból készült — ez a tény lehetővé teszi az anyag változását. Faust tehát mindennek a hatalmában van, s az a problémája: hogyan éljen hatalmával. (Ionesco azt mondaná: hogyan szabaduljon meg tőle.) Durrell Faustja fehér mágus, aki pedig a gyűrűt alkotta, fekete mágiával foglalkozott. Nem hiányoznak a műből a mára való utalások, s bizonyos, hogy Durrell néha az atomra céloz. De nem az időszerűség a szerző fő gondja. Durrell szimbólumokat keres, olyan problémákat vet fel, melyeket örökkévalónak szeretne tudni. A darab kilenc jelenetből áll, s csak a fele összefüggő, a szünetben az ember töpreng, vajon Durrell megnyeri-e a játszmát, hiszen egy világos, egyszerű, szinte klasszikus témát választott. A darab második része egy olyan Durrellt mutat be, aki mindent el akar mondani, mindent ki akar meríteni. A megismerés ellentmondásai és veszélyei már nem elegendők neki: a darabot a titokzatosság, okkultizmus, szerelem keríti hatalmába. Furcsa, hogy ez az ember, aki már elmúlt ötvenéves, s már kb. tizenöt mű — regény, dráma, verskötet, útirajz — áll mögötte, máig úgy viselkedik, mint egy kezdő. Mindent közölni akar, mindent ki akar fejezni, mindent fel akar kutatni: szerinte a legapróbb részlet elfelejtése árulás, tökéletlenség.

FINNORSZÁGI SZÍNFOLTOK

A Tamperében rendezett nyári egyetemen finn nyelvi és kulturális tanfolyamot is tartottak az északi országok egyetemistái részére. Norvégiából és Svédországból jöttek össze a hallgatók, nagyrészt svédországi finn családok gyermekei, akik itt anyanyelvi tudásukat tökéletesítették. Ezek főleg a Tornea folyó völgyében laktak, Svédország és Finnország határán, s hibátlanul beszélik a svéd nyelvet is. A nyári egyetem hallgatói között volt egy Svédországban élő magyar egyetemista, Sente Imre is. Finnországi élményeiről az *Új Látóhatárban* számolt be.

Finnországban „a könyvvásárlás nemzeti szokás”, s a cikkíró szerint „sehol a világon nem jelenik meg oly sok könyv,

akkora példányszámban a lakosság számarányához viszonyítva — mint Finnországban”.

Az európai irodalmi újítások Finnországba azelőtt késéssel érkeztek, s nem is találtak sok követőre. A „mai modernnek”, a legfiatalabb irodalmi nemzedék már lépést tart európai kortársaival, de ez műveik olvasottságának rovására megy.

Vannak rendkívül népszerű írók Finnországban, akik megnyerték népük szívét, ahogy Szente mondja. Ezek közé tartozik Väinö Linna, „Finnország legolvasottabb írója”, akinek regénye, a *Tuntematon sotilas* (Az ismeretlen katona) „valóságos népkönyv lett” Finnországban. Väinö Linna negyvenhárom éves, tagbaszakadt, napbarnított férfi. Hämeenkyröben, Tamperétől 30 km-re lakik. *Täällä pohjantähden alla* (Itt, az északi sarkcsillag alatt) című trilógiája „a finn történelem száz évének és a finn társadalom belső alakulásának felvázolása, a filozófiai, politikai és az erkölcsi következtetések levonása”. Szente meglátogatta társaival az író. Vendégeinek kérdéseire Linna „komótosan, pöz nélkül” válaszolgatott, „mint aki nagyon megszokta már az interjút és a körbebámultatást”...

Meglátogatták az egyetemisták Frans Eemil Sillanpää is, aki szintén Hämeenkyröben lakik. Gyermekének és unokáinak körében, egy tanyán él a 75 éves Nobel-díjas író. Ő maga pillantotta meg az arra haladó diákokat, s beinvitálta őket. Házi-sapkában volt, Tolsztojra emlékeztető muzsiköltőzetben. A lengő szürke szakállú idős író karosszékebe ült, nótázni kezdett, „lát-hatólag nem sokat törődve” vendégeivel. Leánya elmondta a látogatóknak, hogy a nagy író „állandó mámorban él, csak ilyen állapotban tudja elviselni önmagát, s elviselhető környezete számára”. „Sillanpää tragédiája az írói véna elapadása” — írja a továbbiakban Szente. 1919-ben, harmincegy éves korában írta meg remekművét, a *Hurskas Kurjuust* (Jámbor nyomorúság). Ezután, tizenöt éven át, egymást követték művei, közöttük *Silja* című világhírű regénye, s 1939-ben kapta meg a Nobel-díjat. „A két háború lelki megrázkódtatásait sohase heverte ki teljesen” — mondja a cikkíró. Továbbra is írt, de belső elégedetlensége és a lelkiismeret mardosása elől „korán magára vett öregségbe és az alkoholba menekült”.

Megtudjuk Szente cikkéből, hogy fiatal építészek a világ minden részéről eljönnek megcsodálni a finn építészetet. „Az embernek az az első benyomása — írja Szente —, hogy Finnországban semmit sem építenek csak úgy vaktában, és egy terv elfogadásában nem az olcsóság a döntő szempont.” Fontos szerepe van itt a művészek kritikájának is. Nagy név Finnországban Alvar Alto. „Kezenyoma Finnországnak szinte minden városán meglátszik... Alkotásai szinte természeti tünemények” — mondja Szente, de kiemeli a fiatal építészek sikerült műveit is. A nagy alkotások közül megemlíti Orivesi hatalmas körtemplomát és a tamperei közkörházat („olyan, mint egy hegy-csoport”).

ÚJABB BONYODALMAK JEVTUSENKO KÖRÜL

Az *Encounter* nemrég közölte Hans Magnus Enzensberger ismert német író levelét, melyben az európai írók Leningrádban megtartott múlt évi értekezletének egy kellemetlen részletét világítja meg. Tudniillik a szovjet és a német sajtó egy része arról adott hírt, hogy azon az értekezleten — hívatlanul — Jevtusenko is részt vett. A sajtóban megjelent cikkek szerint Jevtusenko állandóan Enzensberger körül ólálkodott, és a német író nem tudott tőle szabadulni. Jevtusenko szinte ráragadt, de hideg fogadtatásra talált, mert avval dicsekedett Enzensbergernek, hogy Rilke hatott rá, habár nem tudta kimutatni, honnan ismeri Rilke verseit.

Amit a német sajtó (a *Die Welt* és a *Frankfurter Allgemeine*) megjelentetett a köztem és Jevtusenko között lefolyt beszélgetésről — írja levelében Enzensberger —, nem felel meg a valóságnak. A jelentések Tatyana Tesznek az *Izvesztyija*-ban megjelent cikkén alapulnak. Kétségtelen, hogy az *Izvesztyija* cikktől sugalmazták. Megjelentetésének célja az volt, hogy Jevtusenkót rossz színben tüntessék fel a szovjet közönség előtt, mi több, hogy nevetségessé tegyék. A mi hivatalos szerveink rendszerint nem hiszik el, amit az *Izvesztyija* ír, de most kapva kaptak ezen a cikkben, s habár csak 40 pfennigjükbé került volna, hogy nálam ellenőrizték a cikk állításainak igazát, nem éltek ezzel a lehetőséggel. Ez a reakció sok együttműködése. Egy csapásra két legyet ütöttek agyon: Jevtusenkót tudatlannak tüntetik fel, engem meg arrogáns hülyének, aki a zavarosban halászik. Én már rég lemondtam arról, hogy megcáfoljam azokat a hazugságokat, amelyek lapjainkban megjelennek: sziszifuszi munka volna. Ebben az esetben azonban eltértem szokásomtól, helyreigazítást küldtem az *Izvesztyijának*, a másolatot pedig eljuttattam a szovjet írószövetségnek, valamint Jevtusenkónak. Tudom ugyanis, mennyire megsértheti egy ilyen nevetséges cikk. Persze a helyreigazításomat sohasem fogják közölni, mint ahogy Hamburgban vagy Frankfurtban sem közölnék. Nem igaz, hogy Jevtusenkóval találkoztam Németországban. Nem is ismertük egymást. Véletlenül találkoztunk egy leningrádi szállodában. Egyáltalán nem voltam hozzá hideg, sőt nagyon örültem, hogy összeakadtunk. Jevtusenko — isten a tanúm — rokonszenvebb, mint azok a vén hülyék, akik részt vettek az értekezleten. Soha egy szó sem esett köztünk Rilkeről; csak olyan kulturális és politikai kérdésekről beszéltünk, amelyekről az *Izvesztyija* nem szokott írni. S miért bírálnék én egy orosz író, ha nem tud németül, hisz magam is alig töröm az oroszra. Tehát a jelentés rosszindulatú volt, s azoknak, akik bedobták a köztudatba, az volt a céljuk, hogy egyaránt ártsanak Jevtusenkónak és nekem.

EGY FOLYÓIRAT KIÁLTVÁNYOK NÉLKÜL

A marseille-i *Les Cahiers du Sud* című folyóirat nemrég ünnepelte megjelenésének ötvenedik évfordulóját. Persze egy ilyen tartós intézménynek nincs meg az az átütő ereje, se profilja, mint azoknak a folyóiratoknak, amelyek egy-egy csoport feltűnésével keletkeznek, s bukásával szűnnek meg, ehelyett azonban egy szélesebb, átfogóbb programot tud megvalósítani. (A *Les Cahiers du Sud*ben ez a gyakori symposionokban nyilvánul meg.) A folyóiratot Gaetan Picon köszöntötte az évforduló alkalmából, s beszédét a *Cahiers* is közölte. Íme Picon néhány megállapítása:

Egy olyan országban, amely előbb hasznosan, majd veszélyesen volt centralizálva, az egyetlen országban, amelyben, Robert Curtius szavai szerint, a vidékiesség fogalma együtt él a részvét egy árnyalatával, ebben az országban a *Les Cahiers du Sud*nek sikerült — hála az emberi csodának — az egyetlen nemzeti és nemzetközi jelentőségű vidéki folyóirattá nőnie. Ezt néhány ragyogó, kifinomult szellem intelligens és érzékeny áldozatkészségének köszönheti: André Gaillard-nak, Gabriel Bertinnek, Léon-Gabriel Gros-nak, mindenekelőtt azonban Jean Bailard-nak, aki a pótolhatatlan Marcelle Bailard segítségével a vállalkozás őrangyala volt. A *Les Cahiers du Sud* mindig nyílt jellegű volt, eklekticizmus, megkötöttség nélkül válogatott. Mindig az életet követte, a tűz vonalát, de sohasem tévesztette össze a villámmal vagy egy pillanat szikrájával. A *Cahiers* sohasem jelentetett meg egyetlen kiáltványt sem, s a legkevésbé sem volt dogmatikus folyóirat. Ez igaz. De igaz az is, hogy sohasem közölt mindenfélét. Anyagát mindig megválogatta, de oly nagylelkűen, olyan magaslatról, hogy sohasem fenyegette az a veszély, hogy megszűnik létjogosultsága.

SZUBVERZÍV UTAZÁS MOTORON

André Pieyre de Mandiargues francia író *Motorkerékpár* (La Motocyclette) című regényét, melyet Gallimard adott ki, a sok közül egyetlen díjjal sem jutalmazták, habár a legtöbb zsűri jegyzékén szerepelt. A szerző azonban igen nagy elégtételt kapott: műve hírre kapott Franciaországban és másutt, s nagy népszerűséget szerzett az írónak. A *The Times Literary Supplement* például így ír erről a regényről:

Mandiargues úr ugyanolyan szolgálatot tett a motorkerékpárnak, mint annak idején D. H. Lawrence a lónak, amikor az erotika jelképeként bevezette az irodalomba. A kérdéses motorkerékpár egy erős Harley-Davidson, 120 mérföldet tesz meg óránként, motorja fenyegetően és hetvenkedően zúg a reggeli órák csendjében. Vezetője a tizenkilenc éves Rebecca Nul, egy elzászi tanító felesége. A motorkerékpárt azonban szeretőjétől kapta nászajándékba; a regény részletesen leírja az asszony utazását szeretőjéhez. A mű a modern mítosz erejével hat.

A *Motorkerékpár* a legjobb szürrealista alkotásokra emlékeztet, többek között Cocteau Orpheuszának jeleneteire. A valóság a maga ellentétévé változott, a képzelet szüleménye valósággá vált. Egy benzinkút az autót mentén a hajnali világosságban félreérthetetlenül allegorikus. Rebecca Nul lánykori neve Res, de a házasság több változást hozott életébe, nemcsak az új nevet. Szeretője egy hatalmas, dionüszoszi alak, aki a motorvezetésen kívül az erotizmus titkaiba is beavatta. Rebecca egy személyben istent és tigrist lát benne. Amikor hozzá igyekeznek, mindjobban távolodik gyengécske férjétől, s emlékezetén végigvonulnak előző szexuális élményei. Szeretője úgy tette magáévá, ahogy csak az istenek tehetnek magukévá egy közönséges halandót. Határozott vonalakkal megrajzolt regény ez, szépen és hidegen van komponálva, amennyire okos, annyira különös is. Nehéz lenne elképzelni, hogy máshonnan való, mint Franciaországból.

A *Nouvelles Litteraires*-ben nemrég interjú jelent meg Mandiargues-gal. Az író többek között ezeket mondotta:

1909. március 14-én születtem Párizsban... Korán kezdtem írni, prózát és verseket egyaránt, s nem is gondoltam arra, hogy írásaimat megjelentessem. Végül amikor a háború alatt Monte-Carlóban éltem mint menekült, összeállítottam első könyvemet, elbeszélések és prózában írt versek gyűjteményét. A címe: *Pogány esztendők* (Dans les années sordides). Azután már egymás után jöttek a könyvek: a *Fekete múzeum* (Musée noir) elbeszélései, majd a háború után a *Les Incongruités monumentales*, *Astyanax*, *Le Belvédère*, *Cartolines et dédicaces*, *Deuxieme Belvédère* és még néhány — sohasem hagytam abba az írást. S végül most: a *Motorkerékpár*.

Legutóbbi regényének erotizmusáról a szerző így nyilatkozott:

Az erotizmus az „antiklasszikus mozgalmak túlzása”. Minden művészetben és minden korban ez volt a nagy irodalmi fellángolások lelke. Bevallom, szubverzív jellege miatt is szeretem. Mindig szemben álltam a törvényekkel, szabályokkal, a rendőrséggel, az erotizmus pedig lehetővé teszi, hogy kielégítsem a tabu iránti kíváncsiságomat. Végül pedig ilyen módon is kifejezem csodálatomat az Asszony iránt, akít — főleg Baudelaire hatása alatt — mindennél többre becsülök. Az Asszony a világ középpontja, tengelye. En nem ismerem el azt az irodalmat, melyet nem az Asszony ihletett.

TAPASZTALATOK ÉS TUDÁS

Mint ismeretes, hosszas huzavona után Amerikában engedélyezték D. H. Lawrence *Lady Chatterley szeretője* című regényének és Miller *Ráktérítőjének* megjelentetését. Most még egy olyan könyvet adnak ki, amely eddig indexen volt, mivel obszécinnak tartották. John Cleland *Egy szajha emlékiratai* (Memoirs of a Woman of Pleasure) című művéről van szó, amely első ízben 1749-ben jelent meg. A ma már klasszikusnak szá-

mító mű igen olvasott, noha csak titokban lehetett hozzájutni. Az oxfordi *Essays in Criticism* című folyóirat egyértelműen pozitív véleményt mond a műről: a könyv nem pornográfia, hanem művészi értékű alkotás, „az ártatlanság elvesztéséről és a tapasztalat útján szerzett tudásról” szóló regény. Persze egy ilyen értékeléshez el kell fogadni a XVIII. század szabadabb erkölcsi nézeteit.

Az *Egy szajha emlékiratai* két részből áll: két levélből, melyekben egy bizonyos Fanny Hill elmondja élete történetét, egy eltartott, prostituált nő sorsát. Az első levél elején Fanny arról beszél, hogyan került egy madame kezébe. A kerítőnő kisegítője, egy már kimerült nő, homoszexuális vágyakat ébreszt Fannyban, hogy így készítse elő a heteroszexuális életre. A nyilvánosházban Fanny titokban kilesi két pár nemi érintkezését. S amikor a madame éppen arra készül, hogy áruba bocsássa a lány szüzességét, Fanny szerelmes lesz, és megszökik. Néhány boldog hónap után szeretőjét, Charlest arra kényszeríti az apja, hogy utazzon el Angliából. Fanny most teljesen ki van szolgáltatva gazdasszonya kénye-kedvének. El kell fogadnia Mister H. udvarlását. Előbb ugyan visszautasítja, de amikor a férfi erővel a magáévá teszi, elfogadja pártfogójának. Néhány hónap múlva azonban rájön, hogy a férfi családja a cselédlánnyával, ezért Fanny Willel, szeretőjének fiatal, naiv szolgájával kezd viszonyt, akinek fizet is a gyönyörökért. Most őt éri tetten Mister H., és elzavarja. Itt véget ér a levél.

A második levél elején Fannyval egy előkelő nyilvánosházban találkozunk. Itteni sorstársai, Emily, Harriette, Louise arról mesélnek, hogyan vesztették el szüzességüket. Cleland ebben a részben bőven ismerteti a szexuális és érzelmi tapasztalatokat. Először négy lány és négy fiatalember orgiáját mutatja be. Fanny, a most már tapasztalt kéjnő szüzességét mímel, s félrevezet egy duhaj férfit, majd abban talál élvezetet, hogy valami lebujsban egy részeg tengerész úgy bánik vele, mint egy ringyóval. Flagellánsokkal kerül össze, fetisizmusba keveredik, férfi homoszexualizmusban van része, segít Louise-nak egy imbecillis fiú megejtésében. Az eltévnyedések után egy Temze-parti szexuális pikniken Fanny visszatér a normális életbe. Amikor bezárják a nyilvánosházat, melyben dolgozott, Fanny a külvárosban telepszik le. Itt egy gazdag, idősebb úrra talál, aki egyhamar meghal, s vagyonát Fannyra hagyja. Fanny vidékre költözik, s ott újra összekerül Charleszal. A regény az esküvőjükkel zárul.